SVOBODA СВОБОДА
UKRAINIAN DAILY УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

Пам'ятайте про Україну!

VOL. XCV. N... JERSEY CITY and NEW YORK, WEDNESDAY, DECEMBER 14, 1988 CENTS 25 ЦЕНТІВ ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СЕРЕДА, 14-го ГРУДНЯ 1988 Ч. 237. РІК XCV.

У ЛЬВОВІ ВСЕ ЩЕ НЕ ВИГОТОВИЛИ ПРОЄКТУ ПАМ'ЯТНИКА Т. ШЕВЧЕНКОВІ

Львів. — Згідно з рішенням Ради Міністрів Української ССР, у Львові має бути споруджений пам'ятник Т. Г. Шевченкові. Громадськість сподівалася, — пише в газеті „Культура і Життя" з 27-го листопада ц.р. П. Римар, начальник відділу пам'яток міністерства культури УССР, — відкрити пам'ятник до 175-річчя з дня народження Кобзаря. Але й досі не зроблено проєкту, не визначено, де саме стоятиме пам'ятник. Про це говорив голова львівської обласної організації Спілки Художників України Й. Садовський на четвертому республіканському пленумі спілки. У його виступі прозвучав докір на адресу міністерства культури УССР, що й досі не оголошено конкурсу на проєкт пам'ятника.

Як завжди буває у совєтській збюрократизованій і застойчивій системі, яка працює ще старими „брежнєвськими темпами" і її ще далеко до нової політики гласности і перебудови, міністерство культури намагається тепер зіпхати вину на керівників Львівської області, які нібито мали зайнятися виготовленням проєкту і приготуванням матеріялів для побудови пам'ятника. Але чомусь аж в серпні 1987 року, з ініціятиви місцевих творчих організацій, у тому числі, й обласної організації Спілки художників, як повідомляла тоді місцева преса, оголосили конкурс. Почали надходити проєкти, які відкидались один за одним, бо вони не сподобались місцевим керівникам, які мабуть діяли під виразними інструкціями КҐБ. До жовтня цього року проведено дві тури. На жаль конкурс не залучив до роботи широке коло майстрів монументальної скульптури, молодих фахівців, що негативно позначилося на його результатах.

Не визначено також конкретного місця для пам'ятника, хоч, як передавалось з України, КҐБ і спомагачі В. Щербицького хотіли за всяку ціну „попхати" Т. Г. Шевченка на передмістя Львова, а населення домагалося поставлення пам'ятника в центрі міста.

„Культура і Життя" далі пише, що тільки тепер „незабаром" буде оголошено конкурс на кращий проєкт пам'ятника. Програма і умови будуть публікуватися в пресі.

Для заспокоєння населення, яке почало протестувати і засипати листами васалів Москви у Львівській області, що є з пам'ятником, газети помістили типово совєтське оголошення, яким і кінчається інформація П. Римара в „Культурі і Житті": „Запрошуємо провідних скульпторів, художників, архітекторів республіки, всіх бажаючих взяти участь у республіканському конкурсі на проєкт пам'ятника Т.Г. Шевченку". Значить три роки страчено намарно і тим самим притемнено відзначення 175-річчя Шевченка, дату, яку відзначатимуть велично українці в цілому світі, хочуть цього чи ні „совєтськіє люді" в Україні.

ЗВІЛЬНИЛИ ТРЬОХ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

Л. Лук'яненко

Ю. Бадзьо

М. Матусевич

Джерзі Сити, Н. Дж. — Як повідомляють з Кестон коледжу 13-го грудня ц.р., трьох головних членів Української Гельсінкської Спілки — Левка Лук'яненка, Юрія Бадзя і Миколу Матусевича — звільнено з ув'язнення.

Л. Лук'яненко, юрист по професії, відбув два окремі присуди у в'язниці та карних таборах. Перша кара, від 1961 до 1976 року, була за організування ним об'єднань робітників і селян, як також вимогу референдуму в Україні в справі відлучення її від СССР. Другий присуд прийшов у 1978 році за приналежність до УГГ. Лук'яненко є членом Української Автокефальної Православної Церкви.

Юрій Бадзьо, історик по званні, був спершу арештований та суджений за підготову манускрипту на 1,000 сторінках п.н. „Право на життя", в якому він проаналізував українську національну проблему з точки бачення демократично-соціялістичного устрою. Оригінал праці знищило КҐБ, як також другу спробу його відтворення.

Микола Матусевич, також історик по професії, це один із членів-основників УГГ, за що його присуджено в 1978 році на сім років тюрми і п'ять заслання.

Звільнення цих трьох головних українських правозахисників дає надію, що уряд СССР дотримає обіцянки даної німецькому канцлерові Гельмутові Колеві та може звільнить до кінця року всіх в'язнів сумління.

„Росія не може жити без України", — каже апаратчик

Чикаго. — В місцевому щоденнику „Чикаго Сан-Таймс" з 1-го грудня ц.р. появилася стаття кореспондентки газети з Києва Джорджі А. Ґаєр під заголовком „Напруження в Україні".

У статті-репортажі, американська журналістка, подає цікаві спостереження відносно різниці між положенням прибалтицьких народів та Азербайджану і Україною в останніх подіях і заворушеннях. Вона пише, що у розмові із нею головний коментатор газети „Ізвестія" дуже відверто заявив, що „ми можемо жити без Естонії, а Естонія без нас, але Україна не може жити без Росії, а Росія без України".

Дж. Ґаєр завважує, що коли Міхаіл Ґорбачов буде відвідувати ЗСА то одною із його найповажніших проблем, якої він не може затаїти, є проблема національних заворушень в Совєтському Союзі. Вона пише, що Сі-Ай-Ей нараховало принайменше 600 заворушень на терені СССР від початку 1987 року, і всі вони мають національне підложжя.

Але, на її думку найбільшою журбою для Ґорбачова є заворушення на терені України і Білорусі, які були і є житницями для СССР. Саме там є однак найбільше причин для національних поривів, коли саме в Україні був Сталіном викликаний штучний голод в 1932-33 роках, саме в Україні був найбільший досі нуклеарний вибух і саме в Україні домагаються тепер визнання Української Католицької Церкви, удержавнення української мови тощо.

Там новостворені організації переводять раз-у-раз демонстрації, але вони не проходять так свобідно, як в Естонії — пише американська журналістка — тому, що з невідомих причин Ґорбачов залишив досі Україну в руках старих сталінських вислужників. В тому саме Дж. Ґаєр добачає найбільшу різницю поміж подіями в прибалтицьких країнах і Україною. Коли в Естонії, каже вона, кожний естонець стоїть за вимогою суверенітету, — в Україні домагаються змін письменники та інтелектуали, які звертаються до Ґорбачова в Москві за помічю проти заскорузлих і завзятих „апаратчиків" Сталіна і Брежнєва в Україні.

Але, американська журналістка, у своїй наївності, закінчує статтю ствердженням, що хоча хаос у поодиноких республіках СССР може бути для Заходу приємний, то однак на її думку в інтересі Заходу, як також Росії є щоб СССР залишилася таки нерозривною цілістю.

Відбулося засідання Головної Ради НТШ

Ню Йорк. — Наукове Товариство ім. Шевченка складається з чотирьох крайових товариств, автономних, з власними статутами, достосованими до місцевого законодавства. Але всіх їх єднає і є неначе „шапкою" для всіх Головна рада НТШ, яка охоплює товариства в Америці, Европі, Канаді й Австралії.

В рамках триденного відзначування у Ню Йорку 115-річчя існування тієї найстаршої української наукової установи і 40-річчя її існування в Америці, відбулося в суботу 3-го грудня ц.р., тут в будинку НТША, засідання Головної Ради. Взяли в ньому участь президент Головної Ради Ярослав Падох, він же голова НТШ в Америці, генеральний секретар Василь Ленцик і скарбник Богдан Стебельський, він же голова НТШ в Канаді. Делегатами НТШ з Европи були у заступництві тамошнього голови НТШ Аркадія Жуковського колишній довголітній ректор Українського Вільного університету у Мюнхені Володимир Янів і найбільш заслужений у збірці фондів на Енциклопедію Українознавства Атанас Фіголь. Австралійське НТШ репрезентував його голова Роман Микитович, Канадське — Б. Стебельський і Володимир Мацьків, американське НТШ репрезентували Юрій Старосольський і Іван Кедрин-Рудницький. Присутніми були теж голови секцій НТШ: Історично-філософічної Василь Маркусь, Філологічної Василь Лев, Хемічно-біологічно-медичної Роман Осінчук і Математично-фізичної Володимир Петришин. Вислухано звіти президента Я. Падоха, голів крайових НТШ і голів секцій.

А. Фіголь повідомив, що у друку є вже останній зошит гаслової Енциклопедії Українознавства, яку видає НТШ, і в найближчому часі буде завершена ця праця (10 томів), проте треба зберегти осередок у Сарселі, Франція, бо кожна енциклопедія вимагає щораз нової актуалізації. Коротко обмірковано проблеми англомовної Енциклопедії України, якої редактором є проф. Данило Гузар-Струк у Торонто і Енциклопедію української діяспори, редактором якої є проф. Маркусь.

Затведжено обраних науковими секціями нових дійсних членів НТШ та рішено надати почесне членство найвидатнішому сучасному історикові України Олександрові Оглоблинові, Патріярхові УКЦерк-

(Закінчення на стор. 3)

Єгипет веде прихильну до палестинців політику

Каїро, Єгипет. — Президент Єгипту Госні Мубарак, як виглядає з інформації Ассошієйтед Пресс, веде прихильну до Палестинської Визвольної Організації і палестинців взагалі, політику. У понеділок, 21-го листопада він виступив разом з Ясіром Арафатом, керівником ПВО, на пресовій конференції і не тільки підтвердив раніше визнання акту самостійности Палестини, але порадив і рівночасно перестеріг Ізраїль, щоб він не спішився з будь-якою негативною реакцією за цей прихильний жест, бо в противному випадку Єгипет буде мусів зайняти гострішу позицію, солідаризуючись, з іншими арабськими народами.

Заяву Г. Мубарака по різному інтерпретують політичні спостерігачі й аналітики. Одні кажуть, що Єгипет не хоче війни з Ізраїлем, але й не хоче бути предметом близькосхідньої політики, яку ведуть у цій частині світу З'єднані Стейти Америки в користь Ізраїля; інші твердять, що Єгипет має найбільші шанси допомогти конкретними політичними заходами і переговорами із ЗСА палестинському народові.

Тому Мубарак тепло приймав у Каїро Я. Арафата кажучи, що палестинці є братнім народом і як такі заслуговують „на нашу повну підтримку". Президент Єгипту при тому підкреслив, що Єгипет хоче миру. Цю його останню заввагу треба пояснювати як відповідь Ізраїлеві, який зволікає з виведення свого війська із спірної території Таба і передачі її Єгиптові. Ізраїль вивів свої війська із Синайського півострова в 1982 році, але відтягнув справу Таби, території, яка також належить Єгиптові.

Представники ізраїльського уряду заявили, що 10 членів так званого „внутрішнього кабінету" засідатимуть незабаром і справа Таби стоятиме у програмі розмов. Мубарак також зайняв становище до закиду Ізраїля, що Єгипет порушив договір підписаний у Кемп Дейвиді з 1978 року, на підставі якого обидві країни нав'язали дипломатичні зв'язки, хоч цей договір не допоміг півтори мільйонам палестинців здобути хоч куцу автономію на окупованих Ізраїлем арабських землях.

В Єрусалимі міністер закордонних справ Шімон Перез покликав на розмову єгипетського амбасадора Мохаммеда Бассіоні і висловив йому свій жаль з приводу визнання Палестини єгипетським урядом.

У СВІТІ

НА ПРЕСОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ, влаштованій у Стокгольмі шведською фірмою, яка займається комерційним використанням сателітів, журналістам був показаний відеофільм, а також ряд світлин, зроблених з космосу. На фотографіях зображений район території Совєтського Союзу на схід від Уралу, т. зв. Киштимський комплекс, де в кінці 1940-их років діяло підприємство, що виробляло плутоній — основний компонент нуклеарного палива, і де взимі 1956-1957 років, як вважають, стався вибух зі сильним викидом радіяції. Завідувач космічним відділом фірми Крістер Лярсен сказав, що судячи з останніх даних, Киштимський комплекс, законсервований у свій час у зв'язку зі сильним зараженням місцевости, недавно знову став до ладу. „Якимось чином совєтам вдалося змусити людей знову працювати там", — сказав він. Недавно в трьох милях від Киштимського комплексу було побудовано ще одне підприємство для виробництва нуклеарного палива. Специялісти шведської фірми вказують, що воно є частиною комплексу нуклеарних реакторів військового призначення, побудованих там після 1977 року.

ЕСПАНІЯ І ЗСА ПІДПИСАЛИ новий восьмирічний оборонний договір, в рамках якого до 1992 року З'єднані Стейти виведуть з Еспанії 72 винищувачі-бомбардувальники. Еспанський уряд і далі надає З'єднаним Стейтам можливість користуватися трьома еспанськими базами і дев'ятьма станціями зв'язку. Договір був підписаний після довгих і часом напружених переговорів, що почалися в липні 1986 р., після того, як в Еспанії відбувся референдум, учасники якого погодилися з пропозиціями уряду країни: Еспанія залишається у складі Північно-Атлантичного оборонного Союзу (НАТО) в обмін на обіцянку Америки значно зменшити свою військову присутність на еспанській землі. Новий договір буде представлений на розгляд еспанського паляменту, в якому соціялісти (правляча партія) мають більшість.

КЕРІВНИК ПАЛЕСТИНСЬКОЇ Визвольної Організації Ясір Арафат, який недавно зустрічався у Стокгольмі із шведськими урядовими особами і п'ятьма представниками американських жидів, заявив, що очолювана ним організація, зглядно Національна рада для визволення Палестини, визнали вже раніше обидві резолюції чч. 242 і 338 Ради Безпеки ООН про право Ізраїля на самостійність й незалежність, і тому не треба йому ще окремо повторяти пирйнятої радою постанови. У принципі уряд Ізраїля в Єрусалимі не є задоволений ініціятивою американських жидів і, як виглядає із заяв, не хоче шукати зв'язків з ПВО. Бомбардування палестинських військових баз на території Ливану, в кінці минулого тижня є наглядним доказом ворожої до палестинців політики прем'єр-міністра Їцака Шаміра, — кажуть деякі політичні аналітики.

У БРЮССЕЛІ, БЕЛЬГІЯ відбулися дводенні наради міністрів закордонних справ членських країн Північно-Атлантійського Оборонного Союзу (НАТО). Основною проблемою обговорення була справа підготови до віденської конференції на якій будуть розглядатися проблеми скорочення війська, зменшення зброї, а зглядно його вирівняння між НАТО і Варшавським Пактом. Міністри із задоволенням прийняли пропозицію Міхаїла Ґорбачова зредукувати совєтську армію на 500,000 вояків і 10,000 танків. „Хоч це ще далеке від вирівняння війська і зброї, — заявив генеральний секретар НАТО Манфред Вернер, — але це добрий початок".

ВИСТУПАЮЧИ НА ПРЕСОВІЙ конференції в Токіо, Японія, віцепрезидент Академії Наук СССР Євгеній Веліхов признався, що ще довго люди не зможуть жити в радіюсі 18 миль від чорнобильської атомової енерґетичної станції, де у квітні 1986 року, відбулась одна з більших нуклеарних катастроф.

Під час V СКВУ відбулися товариські і мистецькі імпрези

Володимир Колесник дириґує хором та оркестрою в часі святочного концерту в залі Рой Томсон.

(Фота: ред. Марта Коломиєць)

Торонто (О. Кузьмович).

До єдиних розвагових частин V СКВУ можна зачислити поруч із величавим концертом в п'ятницю, 25-го листопада, в Рой Томсон Голл, три полуденки в готелі, де відбувався конгрес, кожен з яких мав іншого господаря та іншого головного промовця.

Перший із таких полуденків в четвер, 24-го листопада відкрив інж. Ярослав Соколик, як голова Відділу КУК в Торонто, та передав ведення його адвокатові Ігореві Бардинові. Почесним гостем того полуденку був посадник Торонто А Еґґлетон, який виголосив щирий привіт українцям, розпочинаючи його словами „Вітаємо в Торонто" і надію, що всі делегати, які приїхали з далеких сторін будуть добре почуватися у тому місті. Інж. Я. Соколик дякуючи посадникові за його прихильність до українців, вручив йому картину канадського українського мистця Шостака. І. Бардин представив публіці учасників головного стола, серед яких були Митрополит УПЦ в Канаді Василій Федак і Єпископ УКЦ в Европі Михаїл Гринчишин, як також голова Комітету Українців Канади д-р Дмитро Ціпивник з дружиною, уступаючий президент СКВУ Петро Саварин з дружиною предсідник конґресу д-р Юліян Куляс, голова СФУЖО д-р Марія Квітковська і голова ЗП УГС Микола Руденко.

Головним промовцем цього першого полуденку була представниця СФУЖО Оксана Бризгун-Соколик, а темою її дотепної доповіді була „Українська жінка та сучасність". Вона порівняла жінку Заходу та українську жінку на поселеннях і в Україні. На її думку жінка на поселеннях, хоча зактивізована в жіночих організаціях, все ще не має повної рівноправности коли йдеться про загальне громадське життя, як ось, наприклад, можливости дістатися на передові пости СКВУ. Обставини життя української жінки в Україні зовсім інакші та вони зумовлені переслідуваннями так політичними, як і культурними. Тут доповідачка подала ряд прикладів з життя сьогоднішньої українки на рідних землях. Закінчила вона ствердженням, що треба думати про майбутнє сьогодні, а українська люди на майбутнього залежить від сьогоднішніх матерей і батьків, від їхньої національної і релігійної свідомості і вміння та бажання „передати штафету далі".

На закінчення того полуденку інж. Я. Соколик пригадав присутнім, що в Канаді саме відзначають 50-річчя священства Германюка УКЦ Максима Германюка і з цієї нагоди передав йому подарунок — таблььо марок, що появилися з нагоди 1000-річчя Християнства.

Полуденки розпочинали і

(Закінчення на стор. 3)

В АМЕРИЦІ

КОРЕСПОНДЕНТ ГАЗЕТИ „Ню Йорк Таймс" Ендрю Розентол повідомляє, що командування військово-морських сил ЗСА знизило стан бойової готовности на кораблях, що перебувають у Перській затоці. Відтепер американські кораблі не будуть стояти в безпосередній близькості від кувейтських танкерів. Командирам кораблів дозволено здійснювати автономні плавання, заходити в порти дружніх країн і відпускати частину моряків на берег. Секретар оборони ЗСА Френк Карлучі, котрий недавно відвідав Оман, Баґрейн і Савдійську Арабію, заявив, що кількість кораблів у Перській затоці лишиться незмінною.

ПРЕДСТАВНИК державного департаменту повідомив, що в четвер, 8-го грудня, два американські літаки громадського користування типу ДС-7 були обстріляні ракетами в повітрі над північною Мавританією поблизу марокканського кордону. Одного літака збито та загинуло п'ять осіб, що були на його покладі. Другий літак, не зважаючи на серйозні пошкодження, зумів приземлитися на летовищі марокканського міста Сіді-Іфні. Всіх людей, що були на його покладі, негайно перевезли до американської амбасади в Рабаті. Від уряду Марокко надійшла заява, в якій сказано, що літаки летіли в міжнародному повітряному коридорі на висоті 3 - 3,5 тисячі метрів і стріляли по них загони повстанців Фронту звільнення західньої Сагари, підтримувані режимом Куби. Згідно з відомостями лондонського Інституту стратегічних досліджень, повстанці (ПОЛІСАРІО) мають совєтські зенітні ракетні установки САМ-6 і САМ-7. В арміях Мавританії й Марокко також є совєтські та американські зенітні ракети.

В ЧЕТВІР, 8-ГО ГРУДНЯ, академік А. Сахаров вилетів з Бостонського міжнародного летовища Лоґан до Парижу. Він пробув три тижні в ЗСА, де прийняв участь в нарадах Фонду за виживання і розвиток людства. На летовищі в короткій пресовій конференції Сахаров заявив, що наміри Міхаїла Ґорбачова зменшити чисельність совєтських збройних сил він розцінює як розумний крок, оскільки війська Варшавського Пакту незмірно чисельніші, ніж війська НАТО. Він також вважає, що завдяки цій ініціятиві Ґорбачов може розраховувати на широку міжнародну підтримку, що в свою черґу поліпшить його позиції в середині країни. Сахаров думає, що попри все, програма перебудови наштовхується на серйозні перешкоди, особливо в економіці. Країна перебуває у стані пошуків і цей період може затягнутися. Сахаров також сказав, що дозвіл на поїздку в Америку не вплинув на його принципи. Прибувши до Парижу, академік А. Сахаров виступив на пресовій конференції, а також прийняв участь у церемонії, присвяченій 40-річчю прийняття ООН Універсальної Декляраціі прав людини.

В НЕДІЛЮ, 11-ГО ГРУДНЯ, в американській телевізії виступив головнокомандуючий військами в Европі генерал Колден. Він сказав, що коли Ґорбачов має серйозні наміри зменшити війська в Европі, то він повинен не лише вивести їх звідти, але й знищити танки, артилерійське знаряддя та розпустити військові дивізії, оскільки совєтські війська в Европі ще й досі мають характер наступаючих. Тільки за таких умов можна буде досягти справжнього балянсу.

КОНҐРЕСМЕН ЛЕС АСПИН, привітав наміри Міхаїла Ґорбачова зменшити чисельність військ в Европі. Це несподіваний крок, але багато осіб уважають, що Ґорбачов справді не піде на це. По американській телевізії 11-го грудня виступив Ґеорґій Арбатов, який сказав, що політичні діячі ЗСА намагаються применшити значення горбачовських пропозицій. Адміністрації Джорджа Буша доведеться визначити своє становище щодо намірів Ґорбачова.

В НЕДІЛЮ 11-ГО ГРУДНЯ, один з керівних американських демократів, Роберт Стравс заявив, що проблема дефіциту федерального бюджету повинна бути вирішена негайно. Також один з провідників американських республіканців заявив, що згоден з такою думкою і визнав, що при необхідності можуть бути підвищені податки.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Svoboda (ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302
Svoboda (201) 434-0237 UNA (201) 451-2200

Postmaster: Send address changes to
Svoboda, 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302
Tel (201) 434-0237 (201) 434-0807 (201) 434-3036

Second Class Postage paid at Jersey City, N.J.

Передплата на рік $40.00, на півроку — $22.00, на 3 місяці — $12.00
Для членів УНСоюзу $15.00 річно. За кожну зміну адреси — $1.00
Чеки і "money orders" виставляти на "Svoboda"

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

Ділова і гарна пресова конференція Реґена

Може це була вже остання пресова конференція президента Роналда Реґена, а може він влаштує ще одну, поки 20-го січня 1989 року поїде за традицією в одному автомобілі до Капітолю із Джорджом Бушом і буде приявним при заприсяженні 41-го з черги президента ЗСА. У минулий четвер, 7-го грудня 1988 року, Реґен не надав цій пресовій конференції сантиментально-прощального характеру. Радше всі акредитовані у Білому Домі журналісти відчули, що це не така-собі звичайна імпреза: всі вони були у темних убраннях і не було ні одного зачепливого, арогантського запиту: бували пресові конференції Реґена, на яких приявні представники преси ставилися до нього, наче до підсудного, якого вільно шарпати злонамірениими запитами.

Президент Реґен був собі вірним: та його пресова конференція, як і всі попередні впродовж восьми років, тривала рівно 35 хвилин. У короткій вступній заяві торкнувся найактуальнішої події: відвідин Міхаїла Ґорбачова, його промови в Об'єднаних Націях і несподіваного відлету у зв'язку з землетрусом у Вірменії. Згадав про свою першу зустріч із Ґорбачовим у Женеві в 1985-му році, висловив признання Ґорбачову за його заяву про скорочування совєтських військ в Середущій Европі та повідомив, що запросив Ґорбачова до свого дому в Каліфорнії — вже, як приватна людина.

У запитах і відповідях заторкнено кільканадцять різних проблем, з яких більша частина крутилася таки довкола відвідин Ґорбачова. Коли пригадати собі теляче захоплення нюйоркчан Міхайлом і Раїсою Ґорбачовими — то приємно було слухати спокійних аналітичних коментарів на тій пресовій конференції і завваг фахівців після конференції. Запитаний, чи скорочення совєтських збройних сил на пів мільйона душ вплине на зменшення видатків Америки на військові цілі, Президент спокійно відповів, що поперше йдеться про рівновагу сил НАТО і членських країн Варшавського пакту якої ще нема, і подруге — СССР все одно значно перевищує своїм збройним арсеналом Америку і видає на збройні цілі значно більше грошей. Президент висловив сумнів, чи Об'єднані нації захочуть, — як цього прагне Ґорбачов — активно втручатися до справи відкликання з Афганістану совєтських військ і заведення там ладу. Пригадав, що державне військо в Афґаністані було вишколене і узброєне Москвою і є частиною совєтської окупації. Звернув увагу, що поруч із усіма обіцянками Ґорбачова щодо демократичних реформ перестройки, Ґорбачов твердо стоїть на збереженні в СССР комуністичного режиму. Реґен таврував совєтську бюрократію: поки один совєтський рубель дійде до рук тамошнього громадянина — треба два рублі видаткувати на бюрократичну процедуру.

Запитаний журналістом, що Реґен уважає за свій найбільший осяг за вісім років урядування — Реґен відповів, що — переборення економічної кризи. Коли заторкнено величезний дефіцит державного бюджету ЗСА — Реґен повторив свою давню рецепту: не вільно видавати більше, як те, що з податків впливає до державної каси. Реґен очевидячки берігся висловлювати будь-що таке, що належатиме вже до адміністрації Джорджа Буша, але висловив надію, що у 1993-му році державний бюджет Америки буде збалянсований, бездефіцитовий. Висловив теж надію, що його наступник Джордж буш буде вірним своїй заяві у виборчій кампанії, що не залишить на призволяще борців за свободу в Нікараґуа. Чи вдасться Ґорбачову перевести такі реформи, щоб перебороти економічну кризу? На такий запит Реґен відповів дипломатично, що нарід в СССР підтримує перестройку. У пізніших коментарях на телевізійному каналі „7" звернули увагу, що заклик Ґорбачова в його промові в ООН до кращого товарообміну не реальний: 1) совєтський громадянин не має грошей будь-що купити, бо рубель поза СССР безвартний і тих рублів тамошні люди не мають і 2) всі совєтські вироби такої поганої якости, що Захід їх не приймає. Заторкнено і справу Близького Сходу і тут теж Реґен повторив свій давній принцип: тамошні сторони мусять порозумітись у безпосередніх розмовах. Реґен не виключив Ясіра Арафата, як можливого контрагента, представника палестинців, але узалежнив це від виразного визнання Арафата ізраїльської держави та натаврування тероризму.

Як на кожній пресовій конференції — Роналд Реґен виявив, що він „має в пальцях" всі справи, всі проблеми. Але й видно було по ньому, що він подався, що силоміць тримається ходити струнко і що прагне заслуженого відпочинку.

Михайло Кучер

„НАУКОВИЙ НАЦІОНАЛІЗМ" У НАЦІОНАЛЬНИХ РЕСПУБЛІКАХ СССР

II.

Далі починається щось зовсім несамовите — „интеллектуализация" „окраин". За десять років з 1941 по 1951 в національних республіках було організовано десять республіканських Академій, які об'єднали 150 науково-дослідних інститутів. Москва не вважає такі Академії центрами знання. Аспект був політичний. Докторів з поспіхом об'являли академіками, а неграмотних учорашніх студентів готували у доктори і в кандидати наук.

Візьмімо для прикладу Таджикистан. Там між 1950 і 1956 роками число наукових робітників побільшилося п'ятикратно. Тепер там дві тисячі кандидатів наук, двісті докторів, 22 академіки і 19 членів-кореспондентів республіканських Академій наук. Більшість вчених таджики.

Середня Азія на тисячу населення має народжень удвоє більше народжень РСФСР і України та переганяє решту СССР у продукції псевдовчених Академій наук Туркменії, Азербайджану. Все це разом дає велику кількість дисертації. Шукачі наукових ступенів звичайно не знають наукового матеріялу, а також не знають російської мови, себто її основ. А закон вимагає, щоб дисертації писано російською мовою і до 20 відс. дисертації дуже поганої якости. Але критика дисертацій „восторжена", хвалебна і нічого не має спільного з наукою.

Якщо захист дисертації „вдалий", московського вченого затримують на рахунок нового вченого в Баку, або Тбілісі, влаштовують бенкет і московський вчений відпочиває на берегах Каспійського моря, або і Чорного.

Масовий науковий обман обоснований ідеологічно і політично нікого не дивує і не зворушує? Те, що вважається соромом і неможливим в центрі — стало природним в національних республіках.

У середньосхідніх совєтських азійських республіках витворилось переконання, що місцевий вчений не повинен писати свою дисертацію, бо він може, звичайно, її купити. Над тими, хто сам пише дисертацію, навіть кепкують. Таких „наукових робітників" навіть не турбує питання, як вони будуть керувати лябораторією, або шпиталем.

У Харкові в одному інституті молода лікарка-киргизка. Вона нічого не робила, не вміла навіть тримати скальпель. Коли їй на це звернули увагу вона відповіла — о, не треба хвилюватись. Я не буду нікого лікувати. Мені потрібен тільки диплом. Як кандидата науки мене відразу призначать головним лікарем шпиталю.

У всіх національних республіках, включно з Молдавією і Білорусією витворилася величезна кількість наукової маси третього ступеня, навіть за совєтським стандартом. Совєтська наука має одвертий мафіозний характер. В пресі про це пишуть мало, або взагалі не пишуть. Наприклад, в Тбілісі, Кишеневі, Вільнюсі, Таллінi, Єревані чи Ташкенті стати вченим залежить від того до якої національної групи ви належите, або від „чистоти національної крови".(!)

З кожним роком „національна" наука стає більш агресивною. З національних інститутів просто силою витискають „іноземців". Ректори деяких інститутів одверто погрожують, що у них не буде жадного викладача, або лікаря европейця. „Европейці" — це москалі, русскіє, а також українці. В Ташкенті говорять немісцевим — „забирайтесь" у свою Росію і не зволікайте. Партійне гасло „дружба народів" байка для наївного Заходу. Те, що робиться в університетських сферах національних республік — тільки відгомін незадоволення в національних республіках. Найбільш типовим для даного явища є становище в Казахстані. Казахстан має 14 млн. населення і тільки 5 млн. казахів. У Казахстані живе 6 млн. москалів, мільйон українців, млн. німців з Волги, татари, узбеки та інші народи, як і поляки.

Місцевий націоналізм почався у 1960 роках. У Алма-Аті був непоганий російський театр, очевидно для москалів. Казахи вигнали найкращих режисерів і театр занепав. Припинено студентську театральну студію „Ґальорка", знищено журнал „Простор" за „відрив від національної тематики". Національної, значить казахської.

Натиск на „русскіх", себто на не місцеву інтеліґенцію побільшився настільки, що письменники, вчені, журналісти, лікарі повертаються в Росію.

Російська інтеліґенція в Узбекістані, Таджикістані, на Кавказі і в Україні просить знайомих знайти працю у будь-якому російському місті. Вони не можуть далі витримати і жити під загрозою серед неросійського населення.

Москва знає про таке становище, але тільки його спостерігає. Це в СССР один з найбільш небезпечних соціяльних процесів. Одначе ЦК з такими процесами досі не бореться, а в тому криється політична небезпека. Національна свідомість поєднана на даному етапі з духовною свободою — це все разом ховає в собі небезпеку цілости СССР. Зрештою ЦК КПСС уже не може успішно контролювати незадоволення у національних республіках, зокрема також в науці. Покищо таке явище не має характеру безпосередньої небезпеки. Публічно згадувати про націоналізм в науці не прийнято. Преса продовжує писати про „ґранітну єдність" та нерушиму монолітність.

Поза наукою т. зв. загально національні функції, як охорона кордонів, залізниць, невійськова авіяція, телефон і телеграф знаходяться в руках росіян. Робити з того історичні прогнози покищо рано. Для прикладу візьмімо університети Київський, Ленінґрадський і Московський — яке у них відношення та взаємовідношення щодо числа студентів-українців, москалів і жидів. Рік 1971. Хемічний факультет київського політехнічного інституту: подали документи: українців — 356, москалів — 127, жидів — 15; зробили іспити: українців — 202, москалів — 96, жидів — 2; зараховано студентами: українців — 148, москалів — 56, жидів — 1.

Виявляється, що дані прийняття в Київський політехнічний інститут типові для всіх інститутів України. Ніби зобов'язує секретна інструкція для вищих шкіл України не приймати тих, хто має „капіталістичну батьківщину", себто жидів. Щодо жидів то в царській Росії студентів могло бути 3 відс. За совєтської влади це зменшилося до 0.3 відс.

У СССР вважалося, що відкликання з України в Москву Подґорного — це один з проявів боротьби з „національними крайностями в республіці".

Д-р Омелян Бей

Неправомірний погляд на Естонію

У редакційній статті „Суверенність Естонії — все це в межах СССР" („Свобода" — 23-го листопада 1988) читаємо такий вислів: „Естонія раніше вимагала признати їй право мати власного міністра закордонних справ і безпосередньо торгувати із закордоном..."

На підставі статті ч. 80 конституції СССР з 1977 року союзні республіки мають право вступати у взаємини з іншими державами, обмінюватись дипломатичними і консульскими представництвами. Якщо такого міністра має Киргизька ССР, було б надзвичайно дивним, чому Естонія не мала б його мати. Мені не раз доводилось читати, що середньоазійські республіки посилали своїх міністрів на льокальні, азійського порядку, конґреси й конференції (Ню Делі, Бандунг тощо) тому, логічно, Естонська ССР мала б мати міністерство закордонних справ бо таке має РСФСР, УССР і БССР.

Що до прямих торговельних відносин, у 1960-их і 1970-их роках вони провадились через Москву, дарма що в столицях республік (чи всіх — мені невідомо) резидували уповноважені Міністерства зовнішньої торгівлі, якщо не помиляюсь, у Києві був тоді Ктиторев).

У випадку України, з половини 1970 років вона провадила зовнішню торгівлю напівсамостійно. Тобто, міністерство торгівлі в Києві контактувалось прямо чи непрямо (через Москву) з чужинецькими міністерствами торгівлі, або підприємствами. Тяжко сказати, як провадились розрахунки між контрагентами, але, якщо судити на підставі вісток офіційних версій, у багатьох випадках участь УССР у зовнішньо-торговельних відносинах робила враження самостійної акції. Припускаю, що і Естонська ССР мала подібні повноваження. Цьому сприяв теж факт створення у 1972 році торговельнопромислової палати в столицях союзних республік. Їхнім обов'язком було контактуватись із чужинецькими продуцентами, займатись реклямою своїх товарів чи послуг, обмінюватись інформацією.

З 1985 року, коли союзні республіки дістали право творити „наспілкомпанії" („джойнт венчюрс"), ці комбінації існують, або на вповні самостійній базі, або напівсамостійній базі. От, наприклад, одне число „Экономической газети" (ч. 46, лист. 1988) приносить повідомлення про створення у Таллінi трьох „наспілкомпаній". Одна, названа „Есттек" з основним капіталом в 588,000 крб, складається із В/О Естимпекс (частка в 51 відс.) і Окраса ҐМҐГу унд КО., КГ, з часткою в 49 відс. Естимпекс є агенської ССР, інші належать до менш видних агентства.

У випадку України, кількість „наспілкомпаній" можливо досягає 150, або й більше. Як подає „Економіка Радянської України" (серпень 1988 р., стр. 80) майже кожне четверте підприємство, що здійснює прямі зв'язки находиться в Україні. Більшість держав-сателітів уже мають такі контакти з Україною. Крім цього входять теж ФРН, Франція, Італія, Англія, Фінляндія, навіть ЗСА. Йдуть переговори між „Фольксваґеном" і „Запорожцем". І тут важним є не кількість партнерів, а їхня якість і обсяги основного капіталу. Припускаю, що з причин обсягу попиту й промислового капацитету, партнери України мусять бути висозасобленими фірмами, в чому треба добачати значну перевагу прямих зв'язків України в порівнянні до таких зв'язків, які установила Естонія чи хоч би й Білорусія.

Анна Білик

МОДЕРНИЙ ЧАС І РІДНА МОВА

Українська газета „Нове життя", що виходить для українців Чехо-Словаччини у Пряшеві в 42-му числі з 14-го жовтня ц. р., передрукувала статтю чеської письменниці Елішки Горелової п. з. „Вчителю довір'я і простір. Рідна мова — це не тільки предмет..." Ця стаття була вміщена в органі КПЧ „Рудому праві". Основною думкою статті чеської письменниці є стурбованність над зубожілим станом рідної мови в школах, де переважає техніка та математизація. Горелова звертає увагу на те, що вивчення рідної мови в школах цілковито недостатнє. Вона підкреслює, що: „Рідна мова — це той предмет, вплив якої на розвиток особистости дитини комплексний. Ті, хто математику вважає за ледве не єдиний засіб логічного мислення, забуває, що початковим і нічим незамінним фактором розумового розвитку (і не лише розумового) є рідна мова!"

Письменниця звертає увагу на те, що вивчення рідної чеської мови в чеських школах дуже обережне і недостатнє. При цій нагоді редакція газети „Нове життя" додає репліку: „А що вже говорити про стан української мови! Звичайно редакція має на увазі школи українських етнічних сіл Пряшівщини, число яких з-понад 300 в 1950 роках знизилось до якого десятка." Але ситуація у школах України теж не краща і саме цю статтю повинні б поширити в українській пресі України оскільки Елішка Горелова зазначає, що „Рідна мова — це не просто предмет. Це засіб, оволодіння якого стає найосновнішою умовою успіху школи!"

Чеська письменниця збагнула важливість вивчення рідної мови для учнів, які в школах не тільки вчаться, як тиснути на ґудзики комп'ютора, але й формуються, як характери, а формувати характер школярів за допомогою і наймодернішої техніки неможливо. Ця письменниця порушила дуже важливе питання у чеських школах, де рідній мові не загрожує її усунення з громадського вжитку, але недостатнє її вивчення віддзеркалюється на формуванні характеру. Наскільки ж прикро читати статті до цієї теми на сторінках української совєтської преси. Тиждень пізніше, після появи статті чеської письменниці, мені потрапила в руки стаття доктора історичних наук В. Мельниченка „Не забути б про азбуку інтернаціоналізму", яка появилася в „Літературній Україні" 20-го жовтня ц. р. У цій статті доктор історичних наук взагалі не звертає увагу на ролю рідної мови у формуванні й розвитку школяра. Він вдається до демагогії термінів про інтернаціоналізм, демократію, примусовість, вільний вибір навчальної мови.

У часі, коли в Україні заговорили про „бути, чи не бути" українській мові, мові другого по величині слов'янського народу, доктор історичних наук, заговорив про... демократію. Мовляв, обов'язкове вивчення рідної української мови в школах було б недемократичним. Тут потрібно дати змогу вільного вибору і то в національній, суверенній державі. Правда, доктор історичних наук має на увазі вільний вибір лише, коли йдеться про мову українську і на тому демократизм вільного вибору кінчиться. Він не говорить про те, щоб надати громадськості вільний вибір політичної системи, чи політичного представника.

Коли я прочитала обидві статті, то мені стало ще більше зрозумілим, що перебудова в Україні — це лише слово, за яке хапаються брежнєвські кадри, щоб врятувати власну шкіру. Бож ні одна нація світу, яка б дорівнювала по величині Україні не дискутує сьогодні про потребу рідної мови. Проблема у 10-мільйонних чехів та 50-мільйонних українців не та сама — чехам ідеться про поглиблення рідної мови, а українцям про її врятування.

Товариство „Україна" кпить собі з голоду

В листопадовому числі „Літераратурної України" появилася стаття письменника Євгена Гуцала, яка подає моторошний матеріял до ґеноцидного голоду в УССР у 1933 році, і в тому ж місяці в газеті Товариства „Україна" надрукована, без підпису, стаття „Ukrainian terror-famine a holohoax with a twist" („News from Ukraine", No 42, 1988), з приводу фільму „Жнива розпачу", яка кпить собі з цієї трагедії.

Цікава ілюстрація сучасних процесів перебудови в Українській ССР, яка доказує дволичність „реформ" і реальність перспектив „відлиги" в Україні. Отже, існують сили на поверхні і під поверхнею. Перші репрезентують сумління нації, а другі — її пороки. Каґебівські сили, під плащиком „культурних зв'язків з українцями за кордоном," продовжують свою розкладову роботу й очорнювання українців в діяспорі перед непоінформованими колами Заходу. Не турбує їх факт, що це явно неморальна робота не тільки супроти народу, але й супроти себе. Можливо, дехто з їхніх власних батьків, або дідів, загинув голодовою смертю. Це найвища форма морального упадку членів товариства.

Ціль цієї анахронічної статейки очевидна: треба вбити будь-які українофільські тенденції на Заході й мобілізувати українофобію напередодні скомпромітованого вироку й поновного процесу Івана Дем'янюка, з якого вони, на спілку, зробили український міт.

Єхидно покликаються в товаристві на хемічні характери, що тут між нами, яких засліпила гаряча кров і опортунізм.

А найбільшою іронією, створеної Товариством „Україна" афери є факт, що це

Григорій Костюк

СЛОВО ПРО ДРУГА І ПОМІЧНИКА

(ПАМ'ЯТІ РОМАНА МАЛАНЧУКА)

II.

Своє дальше вивчення української літературної мови він не занедбував. У цьому приктично співпрацював з „Новими днями" та іншими книжковими виданнями у Торонто. Це також, наприкінці п'ятдесятих років його тісно пов'язало з посталою в Торонто (за головуванням проф. Зенона Зеленого) науковою комісією для впорядкування й перевидання академічного правопису (видання АН, Харків, 1928) та правописного словника Г. Голоскевича.

У 1964 році Р. Маланчук дістав запрошення на працю у Славістичному відділі центральної Нюйоркської Публічної Бібліотеки. Він прийняв те запрошення й восени 1964 року прибув з родиною до Ню Йорку. Так почався четвертий і останній етап його життєвого шляху.

Славістичний відділ НПБ був один з найбагатших сховищ публікацій слов'янськими мовами. Але сталося здавна так, що дуже багаті й добре збережені фонди були російські. Тут віддавна працювали росіяни й вони про це подбали. Менші були інші слов'янські фонди. А українські, зокрема україномовні, були бідні й зовсім занедбані.

На початку п'ятдесятих років, коли до Америки прибуло багато українських науковців та інтеліґенції взагалі, які почали шукати й вимагати українських матеріялів, то справи трохи покращали. Витягли на світ давно некаталогізовані українські журнали та газети. Але далеко не все. Далеко не в такому стані, який надається до використання. Та справжня революція з упорядкуванням україніки почалася тільки з прибуттям до Ню Йорку Романа Маланчука. Спираючись на масовий попит на україніку, вже навіть з боку американських дослідників, Р. Маланчук зумів довести керівництву, що потрібно негайно: поперше, закінчити повністю каталогізацію усіх старих занедбаних, або розсипаних по російськомовних відділах українських фондів; подруге, систематично поповнювати якнайновішими крайовими й еміграційними виданнями; потретє, придбати фотокопії, або мікрофільми з тих давніх рідкісних видань, яких бібліотека досі не мала. Так незабаром славістичний відділ НПБ став найупорядкованішим і чи не найбагатшим центром україніки. Тут можна було вже тоді знайти не тільки сучасну українську совєтську й еміґраційну періодику, але й зібрання творів багатьох клясиків та комплекти оригіналів „Киевской старины", „Української хати", „Дзвону", „Украинской жизни", „Літературно-Наукового вісника", „Нашого голосу" (Львів, 1911) та мікрофільми газет: „Рада", „Вісті ВУЦВК", київська „Літературна газета" з 1928 р., львівське „Діло" та багато інших.

Але тут же варто підкреслити, що Р. Маланчук уважно і прискіпливо комплектуючи український відділ, ставився об'єктивно й відповідально до всіх інших слов'янських колекцій. І цим він тільки зміцнив свій авторитет. Згодом його заслужено підвищено до позиції заступника голови Славістичного відділу. В цьому становищі він і відійшов на пенсію.

Отже, працюючи віддано для науки на своїй посаді, Р. Маланчук відразу нав'язав найтісніші контакти з основними культурними, науковими і пресовими центрами української громади. Насамперед він включився у працю „Листів до приятелів" Миколи Шлемкевича, Допомагав йому в редаґуванні матеріялу й публікував там чимало своїх статтей і рецензій: „Сартр і Куліш", „Друга Радянська республіка", „Віхи" Гаммершілда, „Великі дебати" та багато ін. Включається у працю ОУП „Слово" та видання його збірників. Співпрацює з видаництводослідним центром „Пролог" і з журналом „Сучасність" і чи не найтісніше пов'язує свою долю з Винниченківською комісією УВАН та архівом Володимира Винниченка. Уже з першого нашого ближчого знайомства Р. Маланчук проявляв велике зацікавлення працею Комісії, спадщиною Винниченка, а зокрема — його архівом. Це мені було дуже приємно і я радо інформував його про все й час від часу запрошував включитися ближче в працю Комісії. Він на те скромно відповідав, що це можливо, але — пізніше.

А тим часом, глибша і ширша праця над Винниченковою спадщиною ставала дуже актуальною, а працювати не було кому. Прихильників було чимало. Навіть зростала кількість жертводавців. Було вже кілька молодих людей, які на базі архіву Винниченка писали свої магістерські чи докторські тези. Але людей для конкретної кропіткої, до того ж ніким не оплачуваної праці над рукописною спадщиною рішуче бракувало. Я саме тоді розпочав уже працю над підготуванням до друку неопублікованого ще роману Винниченка „Слово за тобою, Сталіне!" і над упорядкуванням текстів щоденних записів Винниченка. Праця йшла пиняво й тяжко. Це ж не була моя заробіткова праця, а лише науковий обов'язок і то за рахунок відпочинкового часу. І ось у цей трудний момент зголосив свою співпрацю Роман Маланчук. Це була для мене велика неоцінення допомога. Відтоді почалася наша тісна дружба і співпраця, яку перервала тільки його невблаганна смерть. Він був активним помічником і дорадником у клопітному виданні роману Винниченка „Слово за тобою, Сталіне!", першого тому „Щоденника" В. Винниченка, пізніше — першого тому творів М. Хвильового, а в останні роки, вже нездужуючи, він дуже допоміг у виданні ще недрукованого роману Винниченка „Поклади золота", який наприкінці цього року вийде з друку. За його активну співпрацю, за зрозуміння ваги збереження й опрацювання Винниченкової спадщини Р. Маланчука обрано першим заступником голови Винниченківської комісії УВАН, а трохи згодом, на моє прохання, він перейняв від мене й керування архівом Винниченка в Колюмбійському університеті.

І треба сказати: взявши під свою опіку архів, Р. Маланчук, з властивою йому відповідальністю, взявся за працю. Організував за фаховим зразком каталог архіву, а для зручности користування зробив з цього каталогу англомовну копію. Придбав потрібну кількість нових вогнитривалих архівних скриньок і перепакував увесь архів. Це була велика і кропітна праця. Але він її виконав, привівши архів до кращого порядку. І одночасно Р. Маланчук методично й уперто працював над своєю основною працею „Володимир Винниченко. Анотована бібліографія". Це велика праця. Перша такого характеру в історії української літератури взагалі. Тут занотовано 3508 позицій різними мовами, якими були публіковані твори Винниченка і про Винниченка. Книга має всю наукову апаратуру й шість показників (індексів): 1) Показник імен; 2) Показник наголовків; 3) Показник перекладачів; 4) Показник періодиків; 5) Показник псевдонімів; 6) Показник тем.

Продовження буде

Традиційний Свят-вечір в Сейнт Пітерсбурґу

Цьогорічна свята вечеря в Сейнт Пітерсбургу, Фльорида, в затоці Тампа Бей відбудеться так, як в минулих роках в українській католицькій залі св. Богоявлення Господнього, при 434-90-та авеню Північ, в суботу, 24-го грудня, о год. 7-ій вечора. Святочну вечерю приготовляє сестрицтво св. Ольги під керівництвом Ірени Куц. Вечеря за українським звичаєм буде мати 12 страв. Святочну вечерю попередять церковні відправи в навечер'я Різдва Христового, які відправить парох о. декан Ярослав Федик, відтак усі перейдуть до залі. Хор під дириґентурою Мирослави Ґалан започаткує традиційною колядою „Бог Предвічний", а о. парох поблагословить святу вечерю та поділиться просфорою.

Стрічу нового року в суботу, 31-го грудня, приготовляє хор „Україна" під зарядом членкинь хору в тому самому приміщенні.

Другу забаву в понеділок, 16-го січня 1989 року, традиційну „Маланку" також влаштовує Сестрицтво св. Ольги в тому самому приміщенні.

Отець парох, Сестрицтво св. Ольги, та управа хору запрошують усіх, які в тому часі перебувають на вакаціях у наших місцевостях прийти на святу вечерю та святкувати разом з нами Різдво Христове, рівночасно забавитись на новорічній забаві та „Маланці".

Юліян Іваськевич

ПРО ЦІННИЙ ДАР

До статті „Цінний дар для НТШ" („Свобода" ч. 223 з 23-го листопда ц.р.) подаємо ще деякі вияснення:

Архів спадщини Богдана Лепкого впорядкував його син Лев Ростислав (Стисьо) і під час Другої світової війни перевіз його до Відня. Звідтам перевіз цей архів до Розенгайму в Баварії, згодом до Бльонгофену д-р Микола Климишин, один із кращих студентів Лепкого. Фінансували це інж. і Ольга Ястремські. Опісля д-р Роман Смик відкупив архів від д-ра Ростислава і впорядкував та доповняв його. Впорядкуванням і підготовуванням архіву до пересувних вистав займалася дружина д-ра Смика, сьогодні покійна Лідія Марія, яка ніколи не бажала, щоб подавати її ім'я серед заслужених працівників для архіву. — В. Л.

Відбулося...

(Закінчення зі стор. 1)

ви й Кардиналові Іванові М. Любачівському та видатному мовознавцеві, колишньому довголітньому голові УВАН, Юрієві Шевельову. Почесними членами НТШ є Митрополит УПЦ і УАПЦ Мстислав і В. Янів,і був також покійний Володимир Кубійович.

Після вислухання всіх звітів і обрання почесних членів переобрано Президію Головної Ради в її давньому складі на наступні три роки.

Під час...

(Закінчення зі стор. 1)

кінчали, як годиться молитвами, що їх переводили представники УП і УК Церков. Як прийнято на канадській землі, на початку полуденків вношено тост у честь королеви Єлисавети.

Другий полуденок в п'ятницю, 25-го листопада, спонзорував уряд провінції Онтаріо і тому головний привіт для присутніх делегатів виголосив Джеррі Філліпс, міністер горожанства, відповідальний за багатокультурність і онтарійську Комісію людських прав, який нав'язуючи до відзначування українцями 1000-річчя Християнства бажав їм успіхів у дальшій праці.

Полуденок відкрив голова КУК на провінцію Онтаріо д-р Микола Глібович, а провадив ним Богдан Максимець. Цей останній представив гостей головного стола поміж якими були крім вище згаданих Митрополит УКЦ М. Германюк, Митрополит УПЦ В. Федак і Єпископ УПЦ Владика Всеволод, П. Саварин з дружиною, д-р Д. Ціпивник, о. Василь Романюк, д-р Ю. Куляс, д-р Олена Тереля і д-р М. Квітковська.

Головну доповідь на полуденку мала молода українська активістка з Філядельфії Катруся Рудницька, яка говорила в англійській і українській мовах на тему „зміни варти на порозі другого 1000-річчя". Знаменне було у її слові ствердження, що помимо національної еволюції, яку переходять теперішні молоді люди українського походження, у них є ті самі пріоритети, що у їхніх батьків і дякуючи батькам за їхнє виховання нових поколінь, вона закінчила своє слово ствердженням, що „ми молоді любимо наш нарід відмінно, але любов наша є не менше щира, як наших батьків чи дідів!" Слухачі щирими та довгими оплесками привітали глибокі та оптимістичні слова представниці „нової зміни" в українській громаді.

Останній полуденок в суботу, 26-го листопада ц.р., гостила Світова Кооперативна Рада, яка в часі V СКВУ мала свої окремі наради. З того приводу його відкрив голова СКР Омелян Плешкевич, а провадив другий діяч кооперативного руху, голова ЦУКА інж. Дмитро Григорчук.

Відповідно до господарів полуденка був обсаджений також почесний стіл, при якому засіли представник кооперативного руху в Україні, Петро Рубан, представник канадського кооперативного руху Василь Ситник, Роман Мицик, заступник голови УСКРади, представник кооперативи „Будучність" Петро Миколяк, секретар УСКР інж. Роман Бігун, інж. Мирослав Болюх, голова Ради Українських Кооператив Австралії, голова кооперативного руху в Бразилії д-р Антонюк з дружиною, відомий кооперативний діяч з Вінніпеґу інж. Андрій Качор і Микола Руденко. Як і в інших днях, почесними гостями були представники Церков в особах Митрополита В. Федака, Митрополита М. Германюка,пастора Олекси Гарбузюка і уступаючого президента СКВУ з дружиною.

Господарі полуденку ясно вказали на силу і значення кооперації в українському суспільному житті, яка досі згуртувала 125,000 членів з загальним майном 1,25 біл. дол. та передає річно на громадські цілі 1 міл. дол. У слід за цим діловим ствердженням Д. Григорчука, інж. М. Болюх апелював до присутніх делегатів СКВУ вжити моральний тиск на те, щоб кожна українська люди на належала до української кооперативи і тим зміцнила її силу і потенційну можливість допомоги кооперації так в Україні, як і у вільному світі. Він з притиском підкреслив, що економічна ділянка — це принципова справа, від якої залежить успіх кожної спільної дії СКВУ і в ній не можна бути аматорами, а мати ясну фінансову концепцію.

Головною темою полуденку, була однак фінансова допомога у обороні Івана Дем'янюка, і в цій справі забирали голос Блаженніший Митрополит УПЦ Мстислав, Митрополит М. Германюк і Митрополит В. Федак. На тему конечности зміни оборони говорив адвокат Ярослав Ботюк, а тему закінчив подякою син І. Дем'янюка, підкрселюючи, що це не є справа лише його родини, але всіх українців, яких в часі процесу його батька понад 300 разів утотожнювано з нацистами.

Усі три полуденки мали, помимо доповідей та численних привітань радше свобідний характер і дозволяли делегатам познайомитися чи навіть час-від-часу погуторити.

Справжнім відпруженням були однак для делегатів дві імпрези, що були влаштовані для учасників V СКВУ. Одна із них це була велика багата та дуже цікава виставка Українського Світового Об'єднання Філятелістів і Нумізматиків, де можна було також купити найновіший випуск різдвяних канадських марок зі зображенням українських ікон, і виставка пам'яток Українських Січових Стрільців, що її привезли зі собою ентузіясти Архіву УСС з Нюарку.

Другою був концерт у виповненій вщерть святочною публікою залі Рой Томсон присвячений V СКВУ, а влаштований Українським Канадським Мистецьким Комітетом. У концерті, в якому головним дириґентом був Володимир Колесник, виступив, як соліст піяніст Роман Рудницький, який відіграв концерт Бориса Лятошинського при супроводі канадсько-української оркестри, під орудою В. Колесника. В дальшому оркестра відіграла прем'єру сучасного українського композитора Валерія Кикти п. н. „Українські колядки, щедрівки і веснянки".

Після короткої перерви присутні почули вимки з ряду українських опер у виконанні об'єднаних хорів „Дніпро" під орудою Марії Дитиняк з Едмонтону і Українського Оперного Хору під орудою Зеновія Лавришина. Об'єднані хори нараховували 113 співаків, які при акомпаньяменті оркестри створили могутнє враження. Концерт закінчено клясичною вже і традиційною у тому ювілейному році 1000-річчя Християнства молитвою „Владико неба і землі" з опери С. Гулака-Артемовського „За порожець за Дунаєм", яку виконав тенор Юрій Оришкевич, в супроводі об'єднаних хорів і оркестри. Понад 2,000 присутніх зі зворушенням вислухали молитви.

Клюб Українських Професіоналістів і Підприємців відтак гостив учасників на місці концерту.

Інж. Я. Соколик, голова КУК в Торонто, передає на першому полуденку 24-го листопада Митрополитові УКЦ в Канаді, Максимові табльо марок.

Катруся Рудницька промовляє на полуденку 25-го листопада.

Інж. Мирослав Болюх апелює на третьому полуденку 26-го листопада до присутніх щоб активізувалися в кооперативному русі.

КАТЕДРАЛЬНИЙ СОБОР у Вільнюсі, столиці Литви, який комуністична влада у 1956 році перетворила на музей, знову буде служити для Богослужень, бо так вирішено в дусі горбачовської гласности і перебудови. У неділю, 23-го жовтня, о 7-ій годині ранку, Кардинал Вінцентас Сладкевічюс у притворі собору відправив урочисту Святу Літургію, у якій взяло участь понад 30,000 вірних. Крім кардинала, у Богослуженні взяли участь чотири литовські єпископи і 20 священиків. Головний престіл був розміщений у притворі собору, бо лише день раніше були передали до вжитку і ще не було часу його належно прикрасити і приготовити, а також тому, що стільки народу не можна було б примістити у соборі. Святу Літургію служив також 77-літній Єпископ Юліонас Степановіціюс, якого заслали на 27 років до невеликого села, і він не міг управляти своєю дієцезією у Вільнюсі. Недавно всі литовські єпископи були в Римі і вони, за дозволом цивільної влади, запросили Папу Івана Павла II відбути пастирські відвідини Литви.

У ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ УРЯД вперше після багатьох років дозволив 500 монахиням піклуватися своїми хворими і старшими віком співсестрами. У квітні 1950 року чехо-словацька влада ліквідувала всі чернечі згуртування, заборонила будувати нові монастирі та приймати нових членів. Нині в Чехо-Словаччині начислюють 5,000 монахинь. Очевидно всі вони старшого віку. Про чоловічі чини відомостей нема.

В КУРОРТНОМУ МІСТІ Таїф у Савдійській Арабії відбулися переговори афганських борців за свободу з представниками Совєтського Союзу. „Ми прибули на прямі переговори з росіянами, — говориться у заяві Ісля́мського Союзу, що об'єднує групи муджагедінів, — бо вони є основною силою, з якою ми воюємо в Афганістані. Вони, а не маріонетковий режим". Борців за свободу на переговорах представлять Бурганудді́н Раббані, совєтських окупантів — недавно призначений амбасадор СССР у Кабулі Юлій Воронцов. Зустріч була зорганізована з ініціятиви уряду Савдійської Арабії.

В П'ЯТНИЦЮ, 9-ГО ГРУДНЯ, заступник державного секретаря ЗСА Ричард Мирфі, повернувшись з поїздки по країнах Південної Азії, виступив на симпозіюмі в Центрі стратегічних і міжнародних досліджень у Вашінгтоні. Він сказав, що прийнята Палестинською національною радою в Альжирі декларація про визнання Ізраїля суверенною державою є документом позитивним, але недостатнім. Приблизно те ж саме Мирфі сказав про виступ Ясіра Арафата у Стокгольмі. На його думку, керівництво ПВО не виробило чіткої думки стосовно свого ставлення до тероризму. Тому Мирфі вважає, що рішення державного секретаря Джорджа Шулца про відмову видати візу Я. Арафатові ні в якому разі не можна розглядати як антипалестинський акт. Шулц відмовив Арафатові на підставі конкретних фактів, що підтверджують його причетність до терористичної діяльности. ЗСА вважають, що процес унормалізування ситуації на Близькому Сході залежить від представників палестинського народу. Р. Мирфі висловив стурбованість зростанням кількости ракетної зброї на Близькому Сході.

В ЧЕТВЕР, 8-ГО ГРУДНЯ, президент ЗСА Роналд Реґен зателефонував з Білого Дому в Ню Йорк до генерального секретаря ЦК КПСС Міхаїла Ґорбачова, щоб висловити глибоке співчуття у зв'язку з трагедією у Вірменії, де стався сильний землетрус. Р. Реґен запропонував М. Ґорбачову допомогу в ліквідації наслідків землетрусу. Віцепрезидент Джордж Буш також зателефонував М. Ґорбачову перед його виїздом до Москви, висловив своє співчуття і обіцяв надати допомогу. У відповідь М. Ґорбачов подякував президентові Р. Реґенові, Дж. Бушові та американському народові за співчуття і готовність допомогти в тяжкий для вірменського народу час. Після того Ґорбачов з дружиною і супроводжуючими їх особами відлетів до Москви.

Товариство...

(Закінчення зі ст. 2)

чинить установа, яка щорічно влаштовує „Шевченківські" і „Франківські читання" на канадських університетах. З яких же лицем будуть виступати делеговані товариством часто чесні люди, перед університетськими авдиторіями наступної весни? Невже людська гідність для „працівників" товариства має будь-яке значення? Хіба можна з чесних людей і письменників, яких „вшановуєте", робити пародію й топтати найцінніше в народі? Хіба можна кпити собі з кістяків мільйонних жертв і найбільшої національної рани, яку спричинила ваша система й люди вашого морального калібру?!

Плачте над собою, над своїм упадком, але не сміїтеся над жертвами своєї нації, над найбільшим злочином усіх часів і усіх систем, над злочином, який ви продовжуєте, товариші „культурних зв'язків"!

Н. Н.

Учасники конгресу відвідують виставку марок і пам'яток УСС.

Проф. Р. Шпорлюк доповідав про СССР

Гласність, перебудова — це не тільки економічні й політичні заходи, що їх почав Міхаїл Горбачов, а глибші й ширші процеси. Це духовні рухи російського народу, який шукає за новими шляхами до майнутнього, опертого на історичних коріннях і підкріплених свіжою хвилею російського націоналізму. Так загально накреслив сучасні процеси, що проходять в СССР, професор історії Мишигенського університету в Енн Арбор, Роман Шпорлюк, на доповіді 29-го жовтня ц.р. в Торонто.

Проф. Шпорлюк добре обзнайомлений з процесами гласности й перебудови, бо сам відвідав Київ, Ленінград і Москву весною 1988 року. Він провів розмови з різними діячами, науковцями й чиновниками, а крім цього, пильно слідкує за сучасними подіями. Остання його праця видана в англійській мові є про марксизм і націоналізм.

Ясно, що програма Комуністичної партії виховати й створити нову „совєтську людину" й нову політичну систему провалилася, говорив проф. Шпорлюк. Якщо б далі продовжувалася теперішня система, без відповідних реформ, то Совєтський Союз перестав би існувати як впливова велика держава, а зійшов би до другорядної або й третьорядної ролі у світовій політиці. Сьогодні він не може конкурувати з західніми демократіями в економічній ділянці, а в політичній перестав бути зразком до наслідування. Врешті насувається питання, яке в СССР досі стояло як „вірую": чи в майбутньому СССР стане „однонаціональною" державою з „совєтським народом", чи будуть існувати окремі нації? Як вказують події та й з науки історії можна зробити висновок, що окремі нації не заникнуть, а прийдуть до більшого голосу.

Західні „мідії", в тому й українська преса, не зовсім точно інтерпретують сучасні події в СССР. Вони звертають увагу на економічні й політичні аспекти. Багато пишеться про інші нації в СССР та їх домагання автономії чи незалежности. Одначе не балтійці, не вірмени, грузини й навіть не українці відіграють вирішальну ролю в майбутніх подіях, які спрямують СССР на новий шлях. Цю ролю відіграють самі росіяни, — продовжував проф. Шпорлюк.

Російський народ за останніх 70 років пройшов досить велику „совєтизацію" і на цьому втратив на своїх національних, культурних і релігійних вартостях. Тепер серед російського народу до голосу приходять щораз голосніші й сильніші рухи, в яких перед веде інтелігенція. Є між ними правий націоналістичний напрям, наприклад товариство „Пам'ять", є навіть скрайньо фашистські групи, які навіть виходять на протижидівські демонстрації в Москві, але найширший рух — це т. зв. „ліберальний рух" чи „західньо-европейський".

Для більшої частини російської інтелігенції моделем суспільства служить Захід. (Серед росіян є багато приклонників Японії, яка прийняла модель Заходу й дуже скоро економічно перегнала СССР). „Західній напрямок" — не нове явище; воно завжди було сильне в росіян. Вони прагнуть створити свою державу на західньо-европейський зразок і повернути російській нації втрачені вартості. В тому напрямі ведеться діяльність. Вони почали перевидавати праці старих російських історків, вони турбуються про свої історичні пам'ятки, Російська Православна Церква включилася у цей процес і стає активною силою. Вони стараються поширювати свої ідеї серед молоді, яка втратила всяке зацікавлення в Комсомолі чи інших комуністичних організаціях. Вони хочуть надробити все російське, що було втрачене й обезцінене в процесі „совєтизації" за Сталіна й Брежнєва. Що більше, вони хочуть втримати теперішні території а СССР перетворити на російську імперію.

Це не значить, що серед російської верхівки й інтелігенції нема інших рухів. Наприклад, насуваються питання, що якщо Росія орієнтуватиметься на Захід, що тоді станеться з Сибіром, Середньою Азією? Очевидно, навіть „ліберальні кола" не зрезигнують з тих земель, але для них Середня Азія в їхніх роздумуваннях — це немов біла пляма, — пояснював проф. Шпорлюк.

Як ставиться ця російська інтелігенція до інших народів в СССР? Вона, якщо можна так висловитися, „має викиди совісти" супроти балтійців, вірменів, можливо татарів чи інших менших народів, яким вона нанесла школи й завдала кривди.

А як з Україною, як з страшними жертвами українського народу?

Ця російська інтелігенція не має подібних „викидів совісти" до українців, бо вважає, що то вони в тому самі потерпіли, тобто українці — це частка їхнього російського народу.

Російська нація найсильніша, вона має найбільші впливи й в її руках влада, але як мають протиставитися цим російським рухам національні рухи, зокрема український?

Справа складна. Сьогодні обставини до деякої міри унікальні. Їх можна б порівняти хіба до 1920-их років в Україні. Єдиним виглядом на успіх, на думку проф. Шпорлюка, це опрацювання національних концепцій для розв'язки пекучих питань і проблем. Наприклад, сьогодні в Україні в кожній газеті чи журналі критикується щось. Це добре. Але нічого не пишеться про це, як ту чи іншу проблему розв'язати. Треба опрацювати концепції, як боротися з алькоголізмом, як замінити атомні електростанції, як очистити довкілля. Екологічний стан в Україні катастрофічний. Чорнобиль, Дністер, як багато інших рік мертві, деякі річки й потоки зовсім зникли. Русло Дунаю з його німецьким, австрійським, угорським й іншими забрудненнями перед вливом у Чорне море плянують повернути на Україну й получити з Дніпром. Це буде нова катастрофа. Новий Чорнобиль. Населення почало протестувати проти будови Очаківської греблі, але урядові чинники глухі на ці слушні застереження.

Це відноситься теж до політичного відтинку — треба опрацювати свою концепцію, бо самим опором і обороною свого національного не вдасться захопити за собою широкі маси населення. Треба опрацювати й висунути конкретну програму, вміти піти до людей, наприклад, ми тут віддавна маємо українське питання, і вже час на українську відповідь. Тепер на Україні великий голод на інформації.

Україна в дуже критичному становищі. За останніх 70 років вона втратила понад 20 мільйонів людей. Її інтелігенцію і провідну верству — і то комуністичну — не то що уярмили й примусили замовкнути, але фізично знищили. Український народ ще не дав нарибку, щоб втрачене можна було заступити. До того, широкі маси на знають про свою історію, народ ізольований від „своєї влади" — Комуністичної партії України, яка тільки цькує все, що українське. Як може існувати суспільство, яке не знає своєї історичної і громадської пам'яти? — питається проф. Шпорлюк.

Гласність в Україні залишається позаду за Москвою. Бо замало відтягнути із шкіл старі підручники історії, але треба сказати народові правду, повну правду — про Західньо-Українську Народну Республіку, про Українську Народну Републіку, про Українську Автокефальну Церкву й Греко-Католицьку Церкву, про Петлюру, Грушевського, українські партії і т.п. Після Першої світової війни тільки в Галичини політичний і громадський український провід мав безпосередній зв'язок з народом, люди читали свою пресу, слухали своїх провідників, йшли до виборів, брали участь в політичному, громадському й церковному житті. Цього навіть не було на Волині, де Польща вела іншу політику. Тому національна свідомість в Галичині ще затрималася.

Тепер ніби існує дві комуністичні партії в Україні. Навіть на XIX конференції КПСС в червні 1988 року в Москві два представники з України мали зовсім протилежні доповіді — Борис Качура, член ЦК КПСС і секретар ЦК КПУ, виступив у справжньому сталінсько-брежнєвському дусі, а Борис Олійник, секретар Спілки письменників СССР і СПУ, — у новому дусі гласности й перебудови. „Літературна Газета" й інші журнали й пресові органи за гласністю і перебудовою, а проти них виступає щоденник, офіціоз партії „Радянська Україна" з іншими своїми органами. Цей спротив творять не окремі особи чи, як на Заході їх називають, „клозет лібералс", а „вся мафія", як є при владі.

Для України тепер головне стати на свої власні ноги, пов'язатися з зовнішнім світом безпосередньо, а не вести все тільки через Москву. Інші народи в СССР уже так роблять і висувають свої концепції на дальшу мету. Наприклад, татари тепер переселюються і скупчуються в Казані, вимінюючися квартирами в Москві і Ленінграді. Вони демонстраційно на вулицях Казані говорять по-татарському.

І який контраст: в українських книгарнях у Москві чи навіть в Києві дуже здивуються, коли ви до продавця заговорите українською мовою. В Москві живе коло мільйона українців, приблизно стільки то, як естонців в Естонії. Це своєрідна сила.

Через брак української національної мережі засобів масової інформації, регіональні різниці в Україні ще не затерлися, не зважаючи на злучення всіх земель в одну державу від 1945 року.

Хоч українці діяльні в різних галузях, особливо в церковному житті, наприклад, сьогодні в духовних семінаріях у Ленінграді величезна більшість українців, які знають свою мову, навіть з Польщі там студіюють українці, проте широкого вияву свого національного „я" нема. І Щербицький не змінив своєї поведінки й політики. Щербицький, найбільший винищувач всього, що українське. Він завів повну русифікацію українського шкільництва. Він перший почав свої промови й наради в російській мові. Він довше втримався на пості першого секретаря України від усіх своїх попередників — був він за Хрущова, за Брежнєва й усіх його наслідників і є тепер. Він недавно об'їздив Закарпаття і в час гласности й перебудови всюди виступав російською мовою. Ця політика говорить сама за себе.

Як може у цих процесах допомогти українська еміграція?

Втримувати зв'язок з діячами в Україні. Балтійці це вже роблять. Вони запрошують на американський континент певні особи, яких вони хочуть, а не інших з своїх країв і достають запрошення, щоб еміграційні діячі і науковці відвідували установи в їхніх батьківщинах. Українці повинні це саме робити.

Економічні зв'язки. Сьогодні є можливості на безпосередні торговельні зв'язки підприємств в Україні із закордоном. Українська кооперація могла б взяти ініціятиву. Українська кооперація в минулому мала великі успіхи, то може мати їх і тепер, бо, як з'ясовує Петро Рубан, котрий недавно прибув до ЗСА, кооперативи, підтримані фінансами й новою технологією, з часом становитимуть специфічний інструмент впливів на державні підприємства. Тому, наприклад, кредитова спілка в Чикаго може пов'язатися з кооперативою в Івано-Франківському й заключити договір на доставу їй певної машинерії й фахового знання у виміну за їхній товар. Подібний договір могла б заключити кредитова спілка в Торонто з кооперативою в Коломиї чи Запоріжжі. Це слід робити офіційними дорогами. Інші можуть пробувати нав'язувати контакти з неформальними групами в Україні.

Хто мав би це робити?

Велику ролю в таких підприємствах завжди відіграє окрема ініціятива. Поодинокі професори могли б запрошувати на гостинні виступи професорів і науковців з українських наукових й навчальних інституцій. Поодинокі підприємці й бизнесові установи могли б починати інші ініціятиви. На успіхи комітетів і рад, в яких кожний має свою думку, проф. Шпорлюк не кладе великих надій.

Хоч сьогодні Ґорбачов вперше заговорив про загальнолюдські вартості, очевидно, покликаючись на Леніна, він і його провід бояться національних рухів, бо всі знають, що совєтський народ — це фікція. Ґорбачов і його група прямують до „вестернізації" СССР „по-російському", тобто відновити всі вартості російської нації та затримати російську імперію.

Одначе, чи може існувати свобода в Москві й Ленінграді, але не в Києві чи Вільнюсі в цій самій імперії? В такій ситуації завжди, скорше чи пізніше, прийде до конфлікту між імперіяльними інтересами й загальнолюдськими вартостями, — твердить проф. Шпорлюк.

І останнє: хтось запитався, коли розвалиться совєтська імперія? Проф. Шпорлюк побачив в Ню Йорку в книгарні книжку, яка присвятила один розділ цьому запитанню. Він її купив (все робиться для науки, — зажартував він), і що прочитав? Після всіх познак, пише автор книжки, до повного занепаду російської імперії прийде в 2100 році. Якщо того не станеться в тому році, то напевно розвалиться ця імперія в 2200 році.

Р. Колісник

Пам'яті Фалини Кульчицької

У четвер, 20-го жовтня вчасним ранком з волі Всевишнього відійшла на Вічну Ватру після важкої недуги пл. сен. кер. Фалина Любінецька-Кульчицька.

Покійна народилася 5-го жовтня 1904 року в селі Чесники, Рогатинського повіту в Галичині у родині о. Миколи і Юлії з Медвецьких, Любінецьких. Середню освіту здобула в гімназії Сестер Василіянок у Львові. В цій гімназії вступила до Пласту у 1922 році в курені юначок ім. Марти Борецької. Після матури в 1923 році вступила до ст. пл. куреня „Санітарки". Вищі студії почала на Українському Тайному Університеті, а від 1925 року студіювала у польському університеті у Львові, який закінчила зі ступенем магістра гуманістичних наук. В тому часі брала участь у мандрівних таборах на Говерлю і в першій пластовій зустрічі на „Писаному камені". Свою учительську працю почала в 1929 році в гімназії „Рідної Школи" в Тернополі, де також стала зв'язковою куреня ім. Олени Пчілки. Після двох років переїхала до Станиславова на учительську практику в державній гімназії, яку закінчила учительським іспитом.

Після повороту до Львова вчила в семінарії Сестер Василіянок і ліцеї ревізійного союзу до початку війни у 1939 році. В 1936 році подруга Фалина повернулася до праці у підпільному Пласті у формі „Товариства опіки над молоддю". Тоді кожного року брала участь в таборах на Соколі і в Космачі. З вибухом Другої світової війни і приходом большевиків до Галичини вся пластова діяльність припинилася. В тому часі покійна працювала викладачем педагогічного інституту у Львові. В часі німецької окупації працювала у відділі суспільної опіки Українського Центрального Комітету, де була активна в акції переселення, з причини голоду, українських дітей з Підкарпаття на Поділля і опіки над раненими українцями, вояками німецької армії, що були в шпиталях у Львові.

Виїхавши зі сестрою зі Львова в березні 1944 року, через Криницю і Словаччину, дісталася до Відня, де застали її большевицькі війська при кінці війни. Щойно навесні 1946 року мала змогу виїхати до Баварії. Тут в таборі біженців у Берхтесґадені включилася в пластову працю і вступила до куреня „Ті, що Греблі Рвуть". З початку вчила в таборовій гімназії, а після закінчення курсу англійської мови вчила коротко у жидівському таборі біля Мюнхену. Згодом працювала у канадському консуляті у Мюнхені.

З виїздом до Америки у травні 1949 року, після короткого побуту в Сиракюзах, поселилася в Дітройті, де активно включилася в організацію пластової станиці. В тому часі Дітройт був осідком КПС і Покійна була членом першої КПС в Америці. З перенесенням КПС до Ню Йорку Фалина включилася в працю нашої станиці і була кілька років кошовою, а пізніше референтом вишколу станиці. Заробіткова праця рентґенологічним техніком від 1955 року не перешкоджала Покійній займатися організацією школи українознавства на терені Дітройту і бути однією з перших її учительок. Рівночасно старалася про вишкіл нових учителів і зорганізувала педагогічні курси в Дітройті. Пізніше була призначена інспектором шкільної ради УККА. Багатогранна громадська праця подруги Фалини не обмежилася до Пласту і „Рідної Школи". Ще у Львові почала вона дописувати до „Краківських Вістей", „Львівських Вістей" і „Молодого Життя" на виховні, пластові і громадські теми, а в Америці до „Свободи", „Народної Волі" і „Нашого Життя" на теми української мови і українського виховання в родині.

До кінця свого життя Покійна цікавилася українською молоддю і працею пластової станиці. З її відходом станиця і вся українська громада втратила довголітнього, досвідченого члена. Її вклад праці і таланту у розвиток громади залишиться у нашій пам'яті.

Пластова станиця прощала подругу Фалину на Панахиді 21-го жовтня. Від станиці і Осередка УПС прощав Покійну пл. сен. І. Король, від куреня „Ті, що Греблі Рвуть" пл. сен. І. Кучер, а від учителів „Рідної Школи" І. Тарнавська. Похоронні відправи 22-го жовтня проводив о. С. Собол у церкві Непорочного Зачаття і на цвинтарі Мт. Олівет, де Л. Колодчин попрощала Покійну від Союзу Українок. Після похорону відбулася тризна, яку проводив пл. сен. І. Король. Прощальні слова виголосили пл. сен. Лісовська від Товариства „Родна Школа" і інж. С. Білий від Об'єднаня „Самопоміч". Братанок Покійної Юрій Любінецький говорив від родини і подякував всім за участь у похоронах його тітки.

Пл. сен. Ігор Король